

Rapport 2019:40

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fynd av olja i Vadstena

RAÄ-nr Vadstena 21:1

Kv Slottsvakten 5

Vadstena stad och kommun

Östergötlands län

Helén Romedahl

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Fynd av olja i Vadstena

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Arkeologisk bakgrund och tidigare arkeologiska undersökningar	4
Syfte och metod	6
Resultat	6
Referenser	7
Tekniska uppgifter	8

Omslagsbild: Gångstråk mot Vättern. Foto Helén Romedahl, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Den 27 juni 2019 gjorde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kvarteret Slottsvakten 5, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Arbetet utfördes på grund av en oljeläcka och därpå följande sanering. I det största schaktet framkom på 0,4 m djup ett mörkbrunt kulturlager som bl a innehöll djurben, tegelkross och kol samt yngre rödgods och fajans. Kulturlagret kvarliggjer eftersom saneringsarbetet inte krävde ytterligare schaktdjup. En mindre provgröp på ca 0,4 x 0,4 m grävdes emellertid till ett djup om 0,5 m i schaktets nordöstra del. På detta djup framkom en stenläggning bestående av små rundade stenar.

Helén Romedahl
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

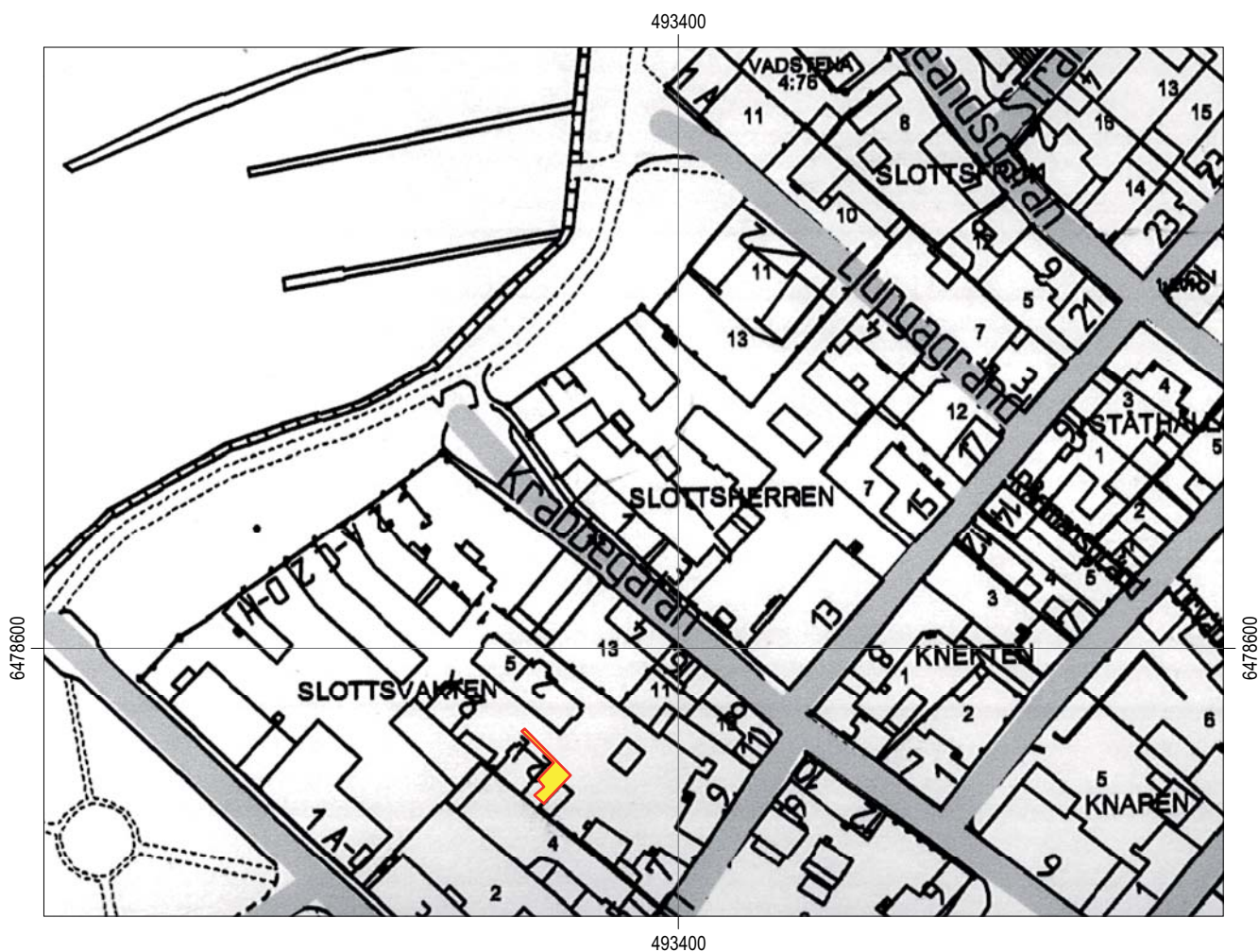

Inledning

Den 27 juni 2019 gjorde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kvarteret Slottsvakten 5, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Arbetet utfördes på grund av en oljeläcka och därpå följande sanering. I det största schaktet framkom på 0,4 m djup ett mörkbrunt kulturlager som bl a innehöll djurben, tegelkross och kol samt yngre rödgods och fajans. Kulturlagret kvarligger eftersom saneringsarbetet inte krävde ytterligare schaktdjup. En mindre provgrop på ca 0,4 x 0,4 m grävdes emellertid till ett djup om 0,5 m i schaktets nordöstra del. På detta djup framkom en stenläggning bestående av små rundade stenar. Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län. För de arkeologiska kostnaderna svarade BM Byggställningar i Östergötland AB. Ansvarig för fält- och rapportarbetet var undertecknad.

Arkeologisk bakgrund och tidigare arkeologiska undersökningar

Det aktuella exploateringsområdet ligger centralt inom den medeltida staden drygt 100 m nordväst om rådhuset och ca 200 m öster om slottet. Enligt de äldsta kartorna över staden ligger den aktuella fastigheten strax intill Vätterns strand; ca 30 m från dåtidens strandlinje. Men tack vare utfyllnadsarbeten i samband med att strandpromenaden anlades i början av 1900-talet så är avståndet till Vättern idag något längre, omkring 100 m. Inom kv Slottsvakten har flera undersökningar gjorts. Vid en förundersökning 1981 påträffades vattenavsatta lager, kulturlager och konstruktioner som kan sättas i samband med eventuella bryggor. År 1989 gjordes ytterligare en förundersökning i kvarteret. Kulturlager påträffades då under ett metertjockt mylligt lager. Dessutom dokumenterades två konstruktioner;

Figur 3. Schaktet mot bakgrund av adresskarta över Vadstena stad. Skala 1:1 500.

en grop klädd med bark samt en träkonstruktion av stockverk tolkad som ett eventuellt bryggkar (Hedvall 1990 och där anflitt). Inom kv Slottsvakten 1 har man även hittat rester efter brygg- och/eller kajfundament. Träet var tyvärr i för dåligt skick för att kunna dateras (Hedvall 2000).

1996 utförde Riksantikvarieämbetet, UV Linköping, en arkeologisk förundersökning inom kv Slottsvakten 2. Arbetet föranleddes av att man skulle bygga en ny trappa till huvudbyggnaden. På ca 0,45 m djup framkom ett antal stenar tolkade som rester efter ett fundament eller en bryggkonstruktion. Konstruktionen kvarligger då trappan gjöts ovanpå den samma (Tagesson 1997).

I samband med grävning för kulvert till bergyärme år 2012 gjorde Östergötlands museum en arkeologisk

förundersökning inom ovan nämnda fastighet. Vid undersökningen påträffades bebyggelse lämningar i form av en syllstensrad, trägol samt två stenläggningar (Karlsson 2013).

Med ett överlägg av 1705 års karta framgår det att kvarteret bland annat utgjordes av 6 långsmala tomter vars ena kortsidor låg i liv med sjökanten (figur 4). Aktuell exploateringsyta berörde framförallt den historiska stadstomten nr 7 som enligt beskrivningen till 1705-års karta ägdes-/beboddes av Anders Isackson... ”Ladhuus wijd Siögatan och Tompt till Siön, är”. Vidare kan man konstatera att hälften av kvarterets totalt 10 tomter vid denna tid ägts eller bebotts av hantverkare. Angivna yrkestitlar är murmästare (tomt 10), sadelmakare (tomt 2), slottssmed (tomt 4) samt sämskmakare (tomt 1 och 8) (Eekboom 1979).

Figur 4. Schaktet mot bakgrund av 1705 års karta (LMS D121-1:3) över Vadstena stad. Skala 1:1 000.

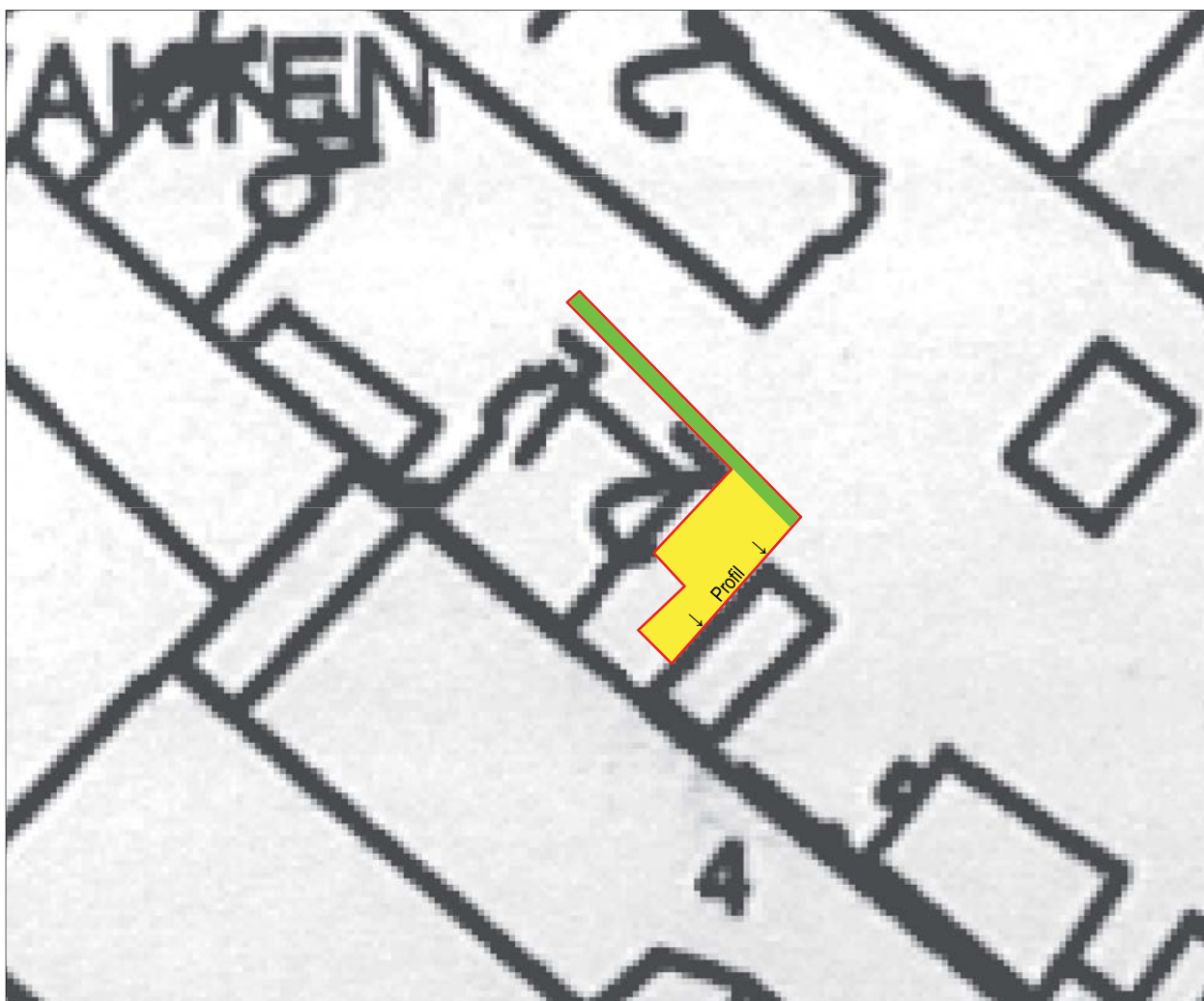
Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning var att tillse att fast fornlämning berördes så lite som möjligt av arbetsföretaget. De lämningar som eventuellt framkom skulle dateras avseende karaktär, omfattning och om möjligt dateras. Det schakt som övervakades antikvariskt uppgick till ca 20 m² och grävdes till ett djup om 0,4 - 0,5 m. Jorden i den schaktsträcka som drogs i grusgången utanför befintliga bostäder provtogs av personal från MITTA Geoteknik varvid det fastslogs att oljan inte gått så djupt ner i marken som man först befarat. För resterande schaktsträcka (se figur 5) ändrades därför schaktdjupet till ca 0,2 m – vilket också var det djup på vilket det låg ett flertal ledningar. Av den anledningen kunde saneringen fortsätta utan fortsatt antikvarisk närvaro. Dokumentationsmaterialet i form av sektionssritning och foton förvaras på Östergötlands museum. Inget fyndmaterial samlades in.

Resultat

Huvudschaktet grävdes till ett djup om ca 0,4 m. Undertecknad gjorde även en mindre provgrop som grävdes till ett djup om 0,5 m.

Stratigrafiskt yngst var en tegelkonstruktion samt en rad med stenar. Stenraden som syntes direkt under moderna bärlager låg i ett lager med sand och kalkbruk (se sektionssritning). Tegelkonstruktionen var drygt 1,4 m lång och 0,3 m bred. Det är oklart vad konstruktionen representerar men den torde vara tämligen recent. Teglet överlagrade ett kulturlager med homogen, mörkbrun och sandig silt vilken innehöll komponenter i form av tegelkross och träkol. I lagret noterades även en del djurben samt en skärva fajans och yngre rödgods (inget av detta togs tillvara). Keramiken saknade dateringsbara karaktäristiska och kan därför inte snävas in närmare än 16-1700-tal. I den provgrop som grävdes till ett djup om 0,5 m noterades en stenläggning bestående av små tätt lagda och rundade stenar. Troligen ska denna ses som en gårdsläggning.

Figur 5. Grön markering avser den del av schaktsträckan där schaktdjupet uppgick till 0,2 m. Skala 1:300.

Värt att notera i sammanhanget är att arkeologiska undersökningar inom Vadstena medeltida och historiska stadsområde har kunnat påvisa att 0,4 m under markytan är den nivå på vilken kulturlagren normalt uppträder.

Referenser

Tryckta källor

Eekboom, J. 1979. Beskrivning till 1705 års karta över Vadstena. Föreningen gamla Vadstena.

Hedvall, R. 1990. *Kv Slottsvakten och Slottsherren, Vadstena*. Riksantikvarieämbetet, byrån för arkeologiska undersökningar, UV Mitt. Rapport.

Hedvall, R. 2000. *Kv Slottsvakten 1 G:a Bryggeriet, Vadstena*. Riksantikvarieämbetet avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Öst 2000:51

Karlsson, E. 2013. *Värme till Slottsvakten, kv Slottsvakten 2, Vadstena*. Östergötlands museum rapport 2013:55.

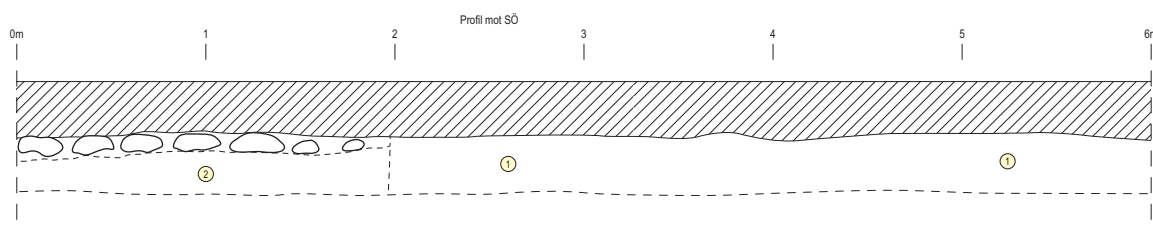
Tagesson, G. 1997. *Kv Slottsvakten 2, Vadstena*. Riksantikvarieämbetet avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1997:19.

Kartmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv, D 121–1:3. Vadstena. Mätning 1705

Figur 6. Det kulturlager som blev synligt på 0,4 m djup. Foto från öster. Helén Romedahl, ÖM.

Figur 7. Sektionsritning. Skala 1:40.

Tekniska uppgifter

Fastighet/lokal/område/sträcka	Kv Slottsvakten 5
Socken/stad	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	Vadstena 21:1 (L2010:1734)
Digitala fastighetskartans blad	64E 7j NV
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Mätteknik	Manuell inprickning
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-9384-2019
Länsstyrelsens handläggare	Magnus Reuter Dahl
ÖM dnr	0196/19
ÖM projektnr	001261
Beställare	Länsstyrelsen i Östergötlands län
Kostnadsansvarig	BM Byggställningar i Östergötland AB
Projektledare	Helén Romedahl
Fältarbetstid	2019-06-27
Totalt undersöktes	20m ²
Fynd	-
Foto	Digitala
Analys	-
Grafik	Helén Romedahl
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273 Rapport 2019:40 © Östergötlands museum

Den 27 juni 2019 gjorde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kvarteret Slottsvakten 5, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Arbetet utfördes på grund av en oljeläcka och därpå följande sanering. I det största schaktet framkom på 0,4 m djup ett mörkbrunt kulturlager som bl a innehöll djurben, tegelkross och kol samt yngre rödgods och fajans. Kulturlagret kvarligger eftersom saneringsarbetet inte krävde ytterligare schaktdjup. En mindre provgrop på ca 0,4 x 0,4 m grävdes emellertid till ett djup om 0,5 m i schaktets nordöstra del. På detta djup framkom en stenläggning bestående av små rundade stenar.

ISSN 1403-9273

Rapport 2019:40